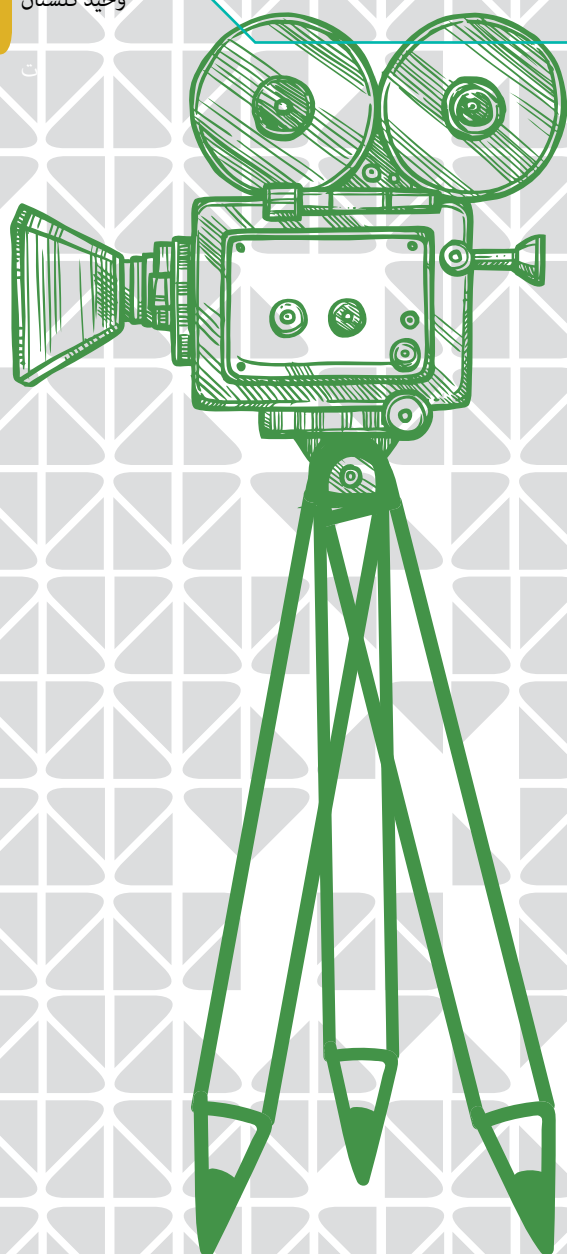

فیلم آموزشی

بسازیم

وحید گلستان

فیلم آموزشی، به لحاظ برخورداری از برجستگی‌های زبان هنری، جذابیت ذاتی، تأثیر عمیق عاطفی و هم‌زمان، ارتقای روحیه کنجکاوی و پرسشگری، اشتیاق به درک خویش و جهان پیرامون به وسیله رسانه و نیز با تأثیرگذاری شگرف بر شکل‌دهی به ارزش‌ها و باورهای عمیق عمل‌ساز نسبت به اهداف هویت‌ساز برنامه درسی ملی، در موقعیتی اثربخش قرار دارد. اما از آنجا که اکثر فیلم‌های در اختیار معلمان، با وجود داشتن پیام‌ها و مفاهیم ارزشمند، قبل از تولید، طراحی آموزشی ندارند، لذا باید فرایندی را ایجاد کنیم که پس از گام اول که انتخاب فیلم برای فرایند یادگیری است، در گام دوم، به طراحی کاربردی آموزشی متناسب با کلاس و دانش‌آموزان خودمان بپردازیم تا فیلم در کل نظام‌دار کلاس ما به رسانه‌ای اثربخش تبدیل شود. لذا در این شماره و شماره‌های پیش رو، علاوه بر روش‌های آماده‌سازی و طراحی فیلم برای کلاس، نمونه‌هایی نیز معرفی خواهند شد.

فراهم کردن فرصت‌های یادگیری مستلزم طراحی فعالیت‌های اصیل و مبتنی بر بافت فرهنگی اجتماعی و تجربه‌های دست اول یادگیرندگان است. این فعالیت‌ها بر پرسش‌های بازی‌گون متکی هستند که ظرفیت شکل‌گیری گفت‌وگویی معنادار میان معلم و یادگیرنده و یادگیرندگان با یکدیگر را فراهم می‌کنند.

به‌طور کلی، موضوعات فیلم‌ها، کتاب‌های داستان، رخدادها و وقایع پیرامونی دست‌مایه‌های مناسبی هستند برای ایجاد حیرت فلسفی یا ایجاد انگیزه شروع بحث در حلقه‌های کندوکاو و اجتماعات پژوهشی یا فرایندهای کاوشگری. برخی از این مواد و رسانه‌ها از قابلیت بسیاری برای پرورش تفکر برخوردارند. از سوی دیگر، وقتی به ویژگی‌های کودکان و نوجوانان امروزی توجه می‌کنیم، می‌بینیم از رسانه‌های چاپی فاصله گرفته و به رسانه‌های تصویری مانند فیلم، تصویر و بازی‌های رایانه‌ای روی آورده‌اند. طبیعی است نظام آموزشی نیز نمی‌تواند نسبت به این تغییر بی‌تفاوت باشد. انتخاب رسانه‌ها و مواد آموزشی مناسب معیارهایی دارد. در ادامه به برخی ویژگی‌های فیلم آموزشی مناسب اشاره می‌شود:

۱. جریان فیلم باید انگیزه و حیرت ایجاد کند و تفکر و تخیل دانش‌آموز را تحریک کند.
۲. زمان فیلم تا حد امکان کوتاه باشد، چراکه بیشترین زمان کلاس باید به تحلیل محتوای فیلم اختصاص یابد.
۳. محتوای فیلم بهتر است حداقل دو موقعیت داشته باشد که امکان مقایسه شباهت‌ها، تفاوت‌ها و تشخیص رابطه‌های دو موقعیت را به دانش‌آموزان بدهد.
۴. برخی موضوعات در محتوا قابلیت طبقه‌بندی داشته باشند؛ یعنی بتوان موقعیت‌ها، شخصیت‌ها و وقایع را بر اساس دلایلی طبقه‌بندی کرد. اگر محتوای فیلم امکان طبقه‌بندی‌های متفاوت را ارائه دهد، مناسب‌تر است.
۵. محتوای فیلم مخاطب را به انطباق الگوهای اطلاعات اخذشده از یک موقعیت به موقعیت‌های دیگر، که همان نوع اطلاعات در آن به کار گرفته می‌شوند، قادر سازد.
۶. محتوای فیلم موقعیت‌هایی را در خود داشته باشد که امکان قضاوت ارزشی را برای دانش‌آموزان فراهم کند.
۷. فیلم دارای مفاهیم و موضوعاتی باشد که آن را از دیگر فیلم‌ها متمایز کند.
۸. فیلم موضوعات یا حوادث متمرکز داشته باشد که برای دانش‌آموزان جذاب و بحث‌انگیز باشد.
۹. داستان فیلم حاوی موقعیت‌هایی باشد که دیدگاه‌ها و مسائل فلسفی به‌طور غیرمستقیم در آن‌ها مطرح شوند و ضمن جذابیت بتوانند سؤالات فکری ایجاد کنند.
۱۰. ساختار عقلی و ذهنی فیلم به‌گونه‌ای باشد که بیننده در حین تفکر و تعقل درباره عناصر موجود در فیلم (شخصیت‌ها، وقایع و روندها)، لزوماً به عقاید و زیربنای فلسفی دست‌یابد.
۱۱. محتوا و پیام فیلم قابلیت ارتباط با تجربه‌های زندگی روزمره کودکان را داشته باشد. یعنی در خلال داستان آن رمز و رازهایی شکل بگیرند.
۱۲. جریان فیلم به انتقال تجربه‌ها، ایجاد سؤال و ایده‌هایی در

ذهن مخاطب کمک کند.

این بحث را در شماره‌های بعد دنبال کنید. اکنون به یک نمونه فیلم مناسب برای کلاس درس توجه کنید:

عنوان فیلم: ادامه دارد

مدت زمان فیلم: ۱ دقیقه و ۵۳ ثانیه

گروه مخاطب: دانش‌آموزان پایه‌های اول و دوم ابتدایی

زمان پیشنهادی اجرای فعالیت درباره این فیلم: ۳۰ تا ۵۰ دقیقه

مواد و وسایل لازم: روزنامه باطله

زمان اجرای فعالیت آموزشی: پس از نمایش فیلم

پس از نمایش فیلم «ادامه دارد» سؤالات زیر را از آن‌ها بپرسید:

■ از این فیلم چه دریافتی داشتید؟

■ نوجوانان شرکت‌کننده در فیلم به لحاظ رفتاری چه شباهت‌ها

و تفاوت‌هایی با هم داشتند؟

زمان محدودی را به گفت‌وگو درباره این سؤالات اختصاص دهید. روی ویژگی تلاش و داشتن هدف (که از مفاهیم اصلی این فیلم است) تمرکز کنید. به دانش‌آموزان بگویید آن‌ها نیز باید به اهداف آینده خود فکر کنند. حتی درباره‌شان در کلاس گفت‌وگو کنید.

از آن‌ها بخواهید یکی از اهداف بلندمدت خود را روی یک ورقه روزنامه باطله بنویسند. روزنامه را مچاله کنند و به شکل توپ در آورند. در کلاس و با استفاده از دو نمیکت، جایی را به‌عنوان دروازه گل کوچک تعیین کنید. با نظر دانش‌آموزان، دروازه‌بان ماهر و توانمندی هم انتخاب کنید. او را در دروازه قرار دهید و از دانش‌آموزان بخواهید به نوبت با دست توپ خود را به سمت دروازه پرتاب کنند. دروازه‌بان باید مانع گل شدن توپ‌ها بشود. قطعاً برخی توپ‌ها گل خواهند شد و برخی خیر. سپس از دانش‌آموزان بخواهید در جای خود قرار گیرند. دروازه‌بان را در نقش مانع برای رسیدن به اهداف معرفی کنید. از آن‌ها بخواهید درباره اینکه بر سر دستیابی آن‌ها به هدفشان چه موانعی ممکن است وجود داشته باشند گفت‌وگو کنند. اگر دلشان خواست هدف خود را هم بگویند، موانعی مانند کم‌کاری، ضعف اراده، دوستان ناباب، اتلاف وقت، آرزوهای والدین، سختی کتاب‌ها و آزمون‌ها از مواردی هستند که معمولاً مطرح می‌شوند.

در این مرحله، از دانش‌آموزان بخواهید راه‌های غلبه بر موانع را نیز پیشنهاد کنند و هر کس برای خودش مشخص کند راه‌های او برای غلبه بر موانع شخصی‌اش چیست؟

بر اساس اعلام تعداد موانع موجود در راه موفقیت، تعداد دروازه‌بان‌ها را بیشتر کنید و پس از هر پرتاب، با گل کردن یا دریافت یک پیشنهاد برای حل مانع، یکی از دروازه‌بان‌ها را کم کنید. بازی را به همین ترتیب ادامه دهید.

توصیه ۱: ممکن است دانش‌آموزان اهداف سطحی یا اهداف نامتناسب با استعداد و توانایی‌های خود را انتخاب کرده باشند. در این صورت، در مورد خود اهداف نیز گفت‌وگو شود.

توصیه ۲: مرحله نوشتن هدف روی روزنامه و پرتاب آن در دروازه را قبل از نمایش فیلم هم می‌توان انجام داد. یعنی فیلم را تماشا کنید، درباره ضرورت داشتن هدف، تلاش و پشتکار گفت‌وگو کنید و موانع رسیدن به اهداف را بگویید.